

3. ÜNİTE

ORTA ÇAĞ'DA DÜNYA

3.1. ORTA ÇAĞ'DA SİYASİ YAPILAR

-MS 395 yılında Roma İmparatorluğu'nun; Batı ve Doğu Roma olmak üzere ikiye ayrılması, Avrupa'da büyük siyasi gelişmelere sebep olmuştur.

-Batı Roma İmparatorluğu'nun 476'da yıkılmasından sonra Avrupa'nın sosyo-ekonomik ve kurumsal yapısında büyük değişiklikler yaşanmıştır

-Roma İmparatorluğu'nun ilk Çağ'daki gücünü kaybetmesi ile Orta Çağ'da Avrupa'da feodal siyasi yapılar ortaya çıkmıştır.

-Orta Çağ Avrupası'nda siyasi yapıyı şekillendiren ve bu döneme damgasını vuran sistem "feodalizm" olmuştur.

-Feodalizm siyasi gücün krala ait olup kral, siyasi otoritesini mutlak sadakat koşuluyla ve kontrollü olarak derebeyleriyle paylaştığı yönetim anlayışıdır.

-Çin İmparatorluğu, Moğol İmparatorluğu, Sasani Devleti, Doğu Roma İmparatorluğu, Emevi ve Abbasi Devleti, Büyük Selçuklu ve Türkiye Selçuklu Devleti Orta Çağ'daki belli başlı siyasi oluşumlardır.

Çin İmparatorluğu

-Güneydoğu Asya topraklarında günümüz Mançurya, İç Moğolistan, Doğu Türkistan ve Tibet adı verilen bölgeleri içine alan Büyük Okyanus'a kadar uzanan coğrafyada kurulmuştur.

-Yüzlerce küçük feodal beylikten meydana gelen Çin, sülale hâkimiyetleri şeklinde varlığını sürdürmüştür.

- ilk imparator unvanını da alan Qin Shi Huangdi, kanunları katı bir şekilde uyguladığı için merkezî otoriteyi sağlayarak feodal sistemi ortadan kaldırmıştır.

-Bu doğrultuda ülke idari bölgelere ayrılmış ve bu bölgelere soy gözetilmeksizin idareciler tayin edilmiştir.

-İlk Çağ ve Orta Çağ'daki devletlerde görülen tanrı-kral anlayışı yerine "Göğün Oğlu" olarak adlandırılan Çin imparatorları, yönettiği insanlardan üstün sayılsa da kutsal görülmemiştir.

Doğu Roma İmparatorluğu

Bugünkü İstanbul'da kurulduğu için tarihçiler tarafından Bizans İmparatorluğu olarak adlandırılmıştır.

-Doğu Roma İmparatorluğu; Anadolu, Balkanlar, Mısır, Suriye, Filistin ve Kuzey Afrika coğrafyasında etkili olmuştur.

-Roma İmparatorluğu bir çeşit cumhuriyet ile yönetilirken Bizans İmparatoru gücünü tanrıdan alan otokrat bir lider konumuna gelmiştir. Buna göre Bizans imparatoru, Hz. İsa'nın yeryüzündeki vekili olup sadece Hz. İsa'ya karşı sorumlu olmuştur.

Sasani Devleti

-Güçlü bir devlet geleneğine sahip olan Sasaniler, Kafkasya, Mezopotamya ve İran'a hükmetmiştir.

-Pers devlet geleneğini benimseyen Sasani İmparatorluğu'nun yönetim şekli monarşiydi.

-İmparatorluğun başında Şehinşah (Kralların Kralı) unvanını kullanan hükümdar bulunmaktaydı.

- Sasaniler, krallarını kutsal kabul etmişler fakat Mısır firavunları gibi tanrı-kral anlayışını benimsememişlerdir.
- Bu krallar, Tanrı Ahuramazda'nın yeryüzündeki temsilcisi olarak mutlak otoriteye sahiptir.
- Sasani İmparatorluğu, doğuda Orta Asya, batıda Suriye ve Anadolu yönünde genişlemiştir.
- Bizans İmparatorluğu ile yaptıkları uzun savaşlar sonucunda, Anadolu'yu hâkimiyetleri altına alan Sasaniler, İstanbul'u kuşatmıştır.
- Sasaniler, Hz. Ömer Dönemi'nde yapılan Nihavend Savaşı'nda yenilmiş ve 651 yılında yıkılmıştır.

Moğol İmparatorluğu

- Moğol İmparatorluğu'nu kuran Temuçin'dir.
- Temuçin,1206 yılında yapılan kurultayda Türk-Moğol boyları tarafından kağan seçilmiş ve Cengiz adını almıştır.
- Cengiz Han, istila hareketleri ile dünyanın en geniş kara imparatorluğunu kurmuştur.
- Cengiz Han hayattayken imparatorluk topraklarını dört oğlu arasında paylaşmıştır.
- Moğollar üzerinde Şamanizm'in önemli bir etkisi vardır.

İmparatorluklarda Sosyal, Ekonomik ve Askerî Durum

- 751 yılında Abbasilerle yapılan Talas Savaşıyla, Orta Asya'daki nüfuzu sona eren Çin İmparatorluğu toprakları sonraki süreçte Moğol işgaline uğramıştır.
- Moğol İmparatorluğu'nun merkezi konumundaki Orta Asya'da iklim şartları tarım için elverişli değildi. Bu nedenle tarımla neredeyse hiç uğraşmayan Moğolların geçim kaynağı hayvancılık olmuştur.
- Doğu Roma İmparatorluğu'nda hayat ve geçim tarzı ticarete dayanmaktadır.
- İpek ticareti Bizanslılar ile Sasanileri karşı karşıya getirmiş ve Bizans İmparatorluğu, Sasani İmparatorluğu'na karşı Türklerle ittifak kurmuştur.
- Sasani İmparatorluğunda ekonomi, topraktan alınan vergilere dayanmaktadır. Bu vergiler ile genellikle liman, köprü, konaklama yeri gibi ticarete hız kazandıracak eserler yapılmıştır.
- Sasani Devleti'nde, Perslerdeki satraplık sistemine benzer daha merkezî bir eyalet sistemi uygulanmıştır.

Orta Çağ'da Ordu

- Orta Çağ'daki siyasi oluşumlar, ekonomik faaliyetlerinin yanında güçlü ordular kurmaya da özen göstermiştir.
- Bizans ordusunun asıl gücünü, eyalet birlikleri oluşturmuştur. XI. yüzyılın ikinci yarısında ise ücretli askerler ordunun aslî unsuru hâline gelmiştir. Bizans ordusunda; İngiliz, Frank, Norman, Bulgar, Gürcü, Peçenek, Kıpçak, Uz gibi ücretli askerler görev almıştır.
- Moğol, Çin ve Sasani imparatorluklarının orduları da güçlü, düzenli ve disiplinlidir. Gönüllü birliklerden oluşan Moğol ordusu, Mete Han'ın geliştirdiği onlu teşkilata uygun olarak on, yüz, bin ve

on bin şeklinde bölümlere ayrılmıştır. Moğol ordusu hafif süvari birliklerinden oluştuğu için hızlı hareket kabiliyetine sahip olup bölükler hâlinde harekete geçebilmiştir.

-Birliklerin bu şekilde olması ordunun sevk ve idaresinde büyük kolaylıklar sağlamıştır. Türklerle yaptıkları mücadeleleri kaybeden Çin ordusu da Asya Hun Devleti'nin ordu sistemini örnek almıştır.

-Sasani ordusunda da ağırlığı oluşturan süvari birliklerini, okçu ve piyade birlikleri desteklemiştir.

3.2. TARIMDAN TİCARETE EKONOMİ

Artı Üründen Sosyal Sınıflara

-İhtiyaç fazlası depolana bilen “artı ürün” üretmek yağışın yeterli olduğu ve doğal besin kaynaklarının bol olduğu bölgelerde büyük bir anlam ifade etmez.

-Kurak bölgelerde hayati öneme sahiptir.

-Artı ürüne sahip olan yerleşim merkezleri avantajlı duruma geçmiş ve bu durum onlara güç kazandırmıştır.

- Böylece artı ürünü organize etmek için üretimin planlanması, ürünün depolanması ve korunması gerekli hâle gelmiştir.

- Ayrıca artı ürün, diğer ihtiyaçların karşılanması için değiş tokuşu geliştirmiş ve çiftçilik dışında yeni meslekler ortaya çıkarmıştır.

-Artı ürünlerin bir merkezde toplanması ve halka buradan dağıtılması toplumda tabakalaşmayı ortaya çıkarmıştır.

-Artı ürün, diğer ihtiyaçların karşılanması için değiş tokuşu geliştirmiş ve çiftçilik dışında yeni meslekler ortaya çıkarmıştır.

-Çiftçi, esnaf, tüccar, din adamı, savaşçı gibi yeni sınıflardan oluşan daha büyük topluluklar şehir toplumunun doğmasını sağlamıştır.

-İlk Çağ'da toplum; asiller, din adamları, hürler ve köleler gibi sınıflara ayrılmıştır.

-Toprağa sahip olan soylular, yüzyıllar boyunca geçerli olacak güçlü statüler kazanarak sosyal, ekonomik, siyasi gücün belirleyicisi olmuştur. Bu durum monarşileri ortaya çıkarmıştır.

- Mezopotamya'da topraklar özel mülkiyet altında iken Mısır'da firavun, tüm toprakların sahibidir.

- İlk çağlardan itibaren devletler vergi toplamaya ihtiyaç duymuştur. Özellikle savaş zamanlarında halktan vergi alınmıştır.

- Vergiler; genellikle emek yoluyla ödeme, aynı ödeme ve nakdî ödeme şekilleriyle tahsil edilmiştir

- Sümerlerde ise hür vatandaşlar vergi ödemek zorundayken Urkagina, sosyal adaletsizliği önlemek için birçok vergiyi kaldırmıştır.

- Güçlü bir yapıya sahip olan Roma'da tarımdan elde edilen fazla ürünün vergilendirilmesiyle oluşan kaynaklar; orduyu, bürokrasiyi ve şehirli nüfusu beslemiştir

İlk Çağ'da toplum; asiller, din adamları, hürler, köleler gibi sınıflara ayrılmıştır. Toprağa sahip olan soylular, yüzyıllar boyunca geçerli olacak güçlü statüler kazanarak sosyo-ekonomik ve siyasal gücün belirleyicisi olmuştur. Bu süreç tarım toplumlarının yönetim şekli olan monarşiyi ortaya çıkarmıştır.

- Batı ve Orta Avrupa ülkelerinde toprak sahibi olan senyörün; siyasi, ekonomik, hukuki ve askerî haklara sahip olduğu ve temeli toprak köleliğine dayanan toplum düzenine “feodalizm” denmektedir.

- Feodalizmde askerî ve mali hâkimiyetin devlete ait olması gerekirken bu haklara senyörler sahip olmuştur.

Senyörler, kendisinin ve malikâne sınırları içerisinde bulunanların güvenliğini sağlamak zorundadır. Köleler, serfler ve hür köylüler korunma ve adalet karşılığında senyörlere mal ve hizmet üretmekle yükümlüdür.

- Orta Çağ Avrupası’ndaki feodalite sisteminde, aynı vergiler devam etmiş ve ordunun ihtiyaçları, etrafı surlarla çevrili kalelerde yaşayan feodal beyler tarafından karşılanmıştır. XIII. yüzyıldan itibaren devletler, giderlerini karşılayamadığı için düzenli vergilendirme uygulamasına başlamıştır.

- Zamanla para ekonomisinin gelişmesi, vergilerin alınmasını kolaylaştırmıştır.

- Toplumsal tabakalaşma, insanlar arasındaki ekonomik ve toplumsal eşitsizliğin görünür hâle gelmesidir.

İlk ve Orta Çağ’da Toplumsal Tabakalaşma

-Toplayıcılığa ve avcılığa dayanan ilk toplumlarda çok az tabakalaşma olmasına karşın tarımsal üretimin gelişmesiyle zenginliğin artması sonucu tabakalaşmada da artış olmuştur.

-Tarih boyunca kölelik, kast sistemi ve mevkiye bağlı sistem gibi toplumsal tabakalaşmalardan söz edilebilir.

-Toplum yapısında meydana gelen bu değişim, insanlık tarihini baştan başa değiştirmiştir.

-Hindistan’daki Kast sistemi bu tabakalaşmaya en güzel örnektir.

- Kast sistemi, bir kişinin toplumsal konumunun yaşamı boyunca belirlendiği toplumsal bir düzendir.

-Kast sistemi; brahmanlar (din adamları), kşatriyalar (askerler), vaisyalar (çalışanlar) ve sudralar (işçiler ve köleler) sınıflarından oluşturmuştur.

- Toplumsal tabakalaşmanın ortaya çıkmasında cinsiyet, eğitim, inanç, gelir, etnik köken gibi unsurlar etkilidir.

- Eski Mısır, Eski Yunan, Yakın Doğu ve Roma’da yaygın olan kölelik, devlet ve aile gibi temel kurumlardan biri olmuştur.

- Roma hukukuna göre kölelerin hiçbir değeri olmayıp başlangıçta azat edilmeleri de yasaklanmıştır. Zamanla azat edilen köleler de toplumda aslen hür olanlardan farklı bir sosyal ve hukuki statüye sahip olmuştur.

-Kast sistemi, bir kişinin toplumsal konumunun yaşamı boyunca belirlendiği toplumsal bir düzendir. Hindistan’da görülen bu sistemin ekonomik kurallarını dinsel statüler belirlemiştir. Hindu inancına göre yaşam, geçici olarak beden kazanmaktır.

-Kast sistemi; din adamları, askerler, çalışanlar, işçiler ve kölelerden oluşmuştur. Kast toplumlarında farklı toplumsal gruplar birbirlerine kapalıdır. Bu sistemde herkes, bir daha terk edemeyeceği bir kast içinde doğar, bu kasttan eş seçer ve bu kast içinde ölür.

- Zümreler, Ortaçağ Avrupası'nın sistemi olan feodalite sonucunda ortaya çıkmıştır. Bu çağın zümreleri; krallar ve soylular, din adamları, tüccarlar, köylüler ve serflerdir.
- Siyasi gücü krallar ve derebeyleri elinde bulundururken din adamları Katolik Kilisesi'ne bağlıdır. Bu dönemde kilise en zengin kurumlardan biridir. Köylüler ve serfler aynı haklara sahip değildir.
- Bulundukları bölgeyi terk etme hakkı bulunmayan serfler, derebeyini terk ettiği takdirde ölümle cezalandırılmaktadır.

Orta Çağ'da Ticaret

- Orta Çağ'da Asya ile Avrupa arasındaki ticari faaliyetler genellikle ticaret yolları vasıtasıyla gerçekleşmiştir.
 - Bu ticarete genel olarak ipek, ipekli kumaşlar, porselen, madeni eşyalar, kâğıt, baharat, tuz, cam eşya, şarap, at, hayvan ürünleri (deri ve postlar), değerli madenler, taşlar ve ziynet eşyaları (takılar) taşınmıştır.
 - Ticaret yolları, ticari ürünlerin yanı sıra kıtalar arasında kültür alışverişine de imkân sağlamıştır.
 - Ticaret yolları üzerindeki ulaşım, kervanlar vasıtasıyla sağlanırdı.
 - Kervanların en büyük yük taşıyıcısı develer, katırlar veya atla çekilen tekerlekli taşıtlardı.
 - Deniz aşırı ulaşım, insan veya rüzgâr gücü ile gerçekleşirdi.
 - Orta Çağ'da üç yelkenli gemilerin, pusula ve haritanın da kullanımıyla denizciliğin ticari değeri arttı.
- Kervanların konakladığı, mola verdiği ve ticari malların tüketiciye ulaştığı mekânlara tarih boyunca farklı isimler verilmişti.
- Bu mekanlardan olan hanlar; kervanların indiği, malların depolandığı, atölyelerin bulunduğu ve ticaretin yapıldığı yerlerdi. Dükkân sayısının birden fazla olması durumunda hanlara, çarşı da denilirdi.
 - Arasta, genellikle aynı esnaf grubuna ait dükkânların bir sokak üzerinde sıralanması ile meydana gelmekteydi.
 - Kentin ticaret merkezi olan bedestenler, değerli eşyaların satıldığı ve saklandığı mekânlardır.
- Ribatlar ise İslamiyet'in ilk dönemlerinde daha çok korunma, savunma ve askerî amaçlı inşa edilerek karakol veya ordugâh olarak kullanılırdı. Sınır bölgelerinde yoğunlaşan bu yapılar, yüksek duvarlarla çevrili olup avlu ve gözcü kulelerinden oluşurdu.
- XI. yüzyıldan sonra sınırların genişlemesiyle birlikte iç bölgelerde kalan ribatlar, işlev değiştirerek ticari konaklama amacıyla kullanıldı. Bu yapı örneklerinin çoğu İpek Yolu gibi ticari yollar üzerinde bulunmaktaydı.
 - Kökeni ribata dayanan kervansaraylar da kervanların güvenliği ve konaklaması için ana yol kenarında tesis edilirdi. Kervansaraylar genellikle 8-10 saatlik yürüyüş mesafesinde, 35-40 km aralıklarla kurulurdu. Vakıf sistemi sayesinde günümüze kadar gelen kervansaraylar, yollar üzerinde kurulan ve kamu yararına çalışan ticari yapılarıydı.

- Ticaret malları deniz yoluyla taşınırken bazen limanlarda mola vermiş bazen de bu malların yolculuğu limanlarda son bulmuştur. Büyük kara yollarının her zaman denizle irtibatı olmuş ve ticaret yolları bir limanda tamamlanmıştır.

- İnsanlığın ilk dönemlerinde değer ölçüsü ve değişim aracı olarak pek çok mal kullanılmıştır. Ekonomik açıdan önemli olan paranın ortaya çıkışı ise ticari ve mali gelişmeleri kolaylaştırmıştır.

- Anadolu'da bulunan ve MÖ VII yüzyıla tarihlenen ilk para, Lidya kralı tarafından bastırılmıştır

İlk ve Orta Çağ'da Ticaret Yolları

-İlk Çağ'dan itibaren Kral Yolu, İpek Yolu, Kürk Yolu ve Baharat Yolu dünya ticaretinde etkin bir rol oynamıştır.

- Anadolu yollarının altın çağı, Pers İmparatoru Darius'un yaptırdığı Kral Yolu ile başlamıştır. Pers İmparatorluğu'nun başkenti Sus'tan başlayıp Anadolu'nun batısındaki Sardes'e kadar uzanan Kral Yolu, Anadolu yollarının belkemiğini oluşturmuştur.

-2 600 km uzunluğundaki Kral Yolu'nun çevresindeki ekonomi merkezleri, Ege kıyısındaki önemli limanlara bağlanmıştır.

-İpek Yolu, İlk ve Orta Çağlarda Çin ve Orta Doğu ile Batı ülkeleri arasındaki transit kara ticaretinde kullanılan en işlek ticaret yoludur.

-İpek Yolu, tarih boyunca hem geçtiği bölgeleri iktisadi açıdan kalkındırıp halkın refah seviyesini yükseltmiş hem de Doğu-Batı kültür ve uygarlıkları için bir köprü olmuştur.

-İpek Yolu'nun hâkimiyeti için siyasi ve askerî mücadeleler olmuştur.

-İpek Yolu'ndaki güç mücadelesinin belirleyicileri Çinliler, Türkler, Moğollar, Farslar, Araplar ve Ruslardır.

-İpek Yolu'na hâkim olan kavimler, dünya siyasetinde etkin rol oynamışlardır.

-Konar-göçer kavimler arasında bölgede en etkili olan iki millet Türkler ve Moğollardır.

-İpek Yolu, Türklerin bölgedeki manevi unsurlarla temas etmelerini sağlamıştır.

-İslamiyet öncesinde bölgeye egemen Türk devletleri; Hunlar, Avarlar ve Kök Türkler, İlk Türk İslam devletlerinden olan Karahanlılar, Gazneliler ve Büyük Selçuklu Devleti mücadele etmiştir.

-Kürk Yolu, Don Nehri'nin denize döküldüğü yerden başlayıp Ural Dağları ve Güney Sibirya ormanları sınırından Altaylar'a, Sayan Dağları üzerinden Çin'e ve Amur Nehri'ne ulaşanyoldur.

-Bu yoldan hayvanlarla getirilen deri ve postlar, İtil Nehri vasıtasıyla Hazar Devleti'nin merkezi Hanbalık'a (Etil) buradan da Güney Sibirya'dan geçerek Avrupa'ya ve İslam ülkelerine, doğu ucu ise Türk devletlerinin merkezi olan Orhun Bölgesi'nden Çin'e kadar uzanmıştır.

-Baharat yolu, Hindistan'dan başlayarak Avrupa'ya ulaşır.

-Baharat yolu coğrafi keşifler sonucunda önemini kaybetti.

-Avrupa'da ticaretinin dayandığı temelleri oluşturan ve doğuyu batıya bağlayan İpek Yolu, güneyi batıya bağlayan Baharat Yolu, kuzeyi güney ve batıya bağlayan Kürk Yolu'nun zamanla Müslüman toplulukların eline geçmesi ile Orta Çağ Avrupası iki yüzyıla yakın sürecek olan Haçlı Seferleri'ni başlatmıştır.

Orta Çağ'da Avrupa'da Veba Salgını (1347-1351)

- 1347'nin sonunda Sicilya'da görülen veba, ilk olarak Bizans topraklarını vurmuş ve Avrupa'ya; Venedik, Cenova gibi liman kentleri üzerinden yayılmıştır.
- Veba ilk olarak Çin'de ortaya çıkmış, , Kırım'daki Ceneviz kolonisini kuşatan Moğol ordusunun vebalı insan cesetlerini mancınıklarla şehre fırlatmasıyla hastalık Kefe'ye geçmiştir. Kefe ile ticaret yapan iki Ceneviz gemisinin aldıkları malları Sicilya'ya getirmesiyle hastalık Avrupa'ya yayılmaya başladı.
- Salgın nedeniyle Avrupa nüfusunun neredeyse yarısına yakını ölmüştür.
- Nüfusun azalması sonucu arazi sahipleri vârisiz kalmış, iş gücü azalmış, köylülerin pazarlık gücü artmıştır. Arazi sahipleri zorunlu çalışmayla değil ücret ödeyerek çalıştırma yoluna gitmiştir.
- Salgın hem soylu sınıfının hem de kilisenin otoritesini ciddi biçimde sarsmıştır. Orta Çağ Avrupası'nda toplumu bir arada tutan değerleri gevşetmiştir.
- Salgın sonrası daha özgür ve daha değişken nüfusun ortaya çıktığı Avrupa; Rönesans, Reform ve ekonomik genişlemenin etkilerine açık hâle getirmiştir

3.3. ORTA ÇAĞ'DA ORDU

- İlk Çağ'dan itibaren ordular, devlet olarak adlandırılan sosyal ve siyasi yapının en önemli unsurlarından biri olmuştur.
- İlk Çağ'dan itibaren devletler; varlıklarını devam ettirebilmek, savaşlarda başarılı olabilmek, huzuru ve düzeni sağlayabilmek için güçlü askerî teşkilatlar kurmaya başlamıştır.
- Batı Avrupa'da VIII. yüzyılda Franklar askerî bir düzen olan feodal sistemi geliştirmiştir.
- Şövalyeler de krala bağlılık yemini ederek kralın savaşçısı olmuştur.
- Orta Çağ'da siyasi birlikten yoksun olan Avrupa'da ordular küçük oldukları için uzun süreli seferler düzenleyememiştir.
- Orta Çağ'da Avrupa'da şövalyeler, okçular ve kuşatma teknikleri etrafında dönen kara savaşları, Doğu'da çok farklı bir şekilde cereyan etmiştir.
- En büyük farklılık, yüzlerce yıl Orta Asya'ya hâkim olan Türk ve Moğol atlı okçuları olmuştur.
- Orta Çağ'da ücretli askerlik sistemi birçok devlette görülmüştür.
- Bizans İmparatorluğu, tarihinin her döneminde ordusunda ücretli askerlere yer vermiştir.
- Orta Çağ Avrupa devletleri ile Sasani İmparatorluğu'nda da bu sistem uygulanmıştır.
- Sasani ordusu da Türk ve Moğol ordusunda olduğu gibi onlu sisteme göre düzenlenmiştir.
- Bizans ordusu sayıları çok fazla olmayan ve İstanbul'da bulunan merkez kuvvetlerinin yanı sıra eyalet askerleri, tâbi devletlerin gönderdiği yardımcı kuvvetler ve ücretli askerlerden oluşmuştur.
- XIV. yüzyıldan sonra ise İngiltere ve Fransa gibi krallıklar ordularında maaş karşılığı asker bulundurmaya başlamıştır.
- Avrupa'da askerlik mesleği ortaya çıkmıştır.

- Daimî ordu teşkilatının kurulup sürekli asker bulundurulduğu bu dönemde, savaşlar süvariler tarafından yapılmıştır.
- XIV. yüzyıldan itibaren devletler sürekli piyade kıtaları bulundurmaya başlamıştır.
- Avrupa ordularında piyadeleri en etkili kullanan devletler, İngiltere ve Osmanlı Devleti olmuştur.
- Savaş tarihini değiştirecek olan top tüfek gibi ateşli silahlar, 1331'den sonra kullanılmaya başlanmıştır.
- Fransa XV. yüzyılda silahlı askerlerden oluşan daimî bir kıta oluşturmaya başlamış Osmanlılar ise buna XIV. yüzyılda yeniçeri birlikleri ile başlamıştır.

Yerleşik ve Konar-göçerler Arasındaki Savaşlar

- Yerleşik topluluklar üretimde, konar-göçer topluluklar ise askerlik alanında birbirlerine karşı üstünlük kurmuştur.
- Başlıca geçim kaynağı hayvancılık olan konar-göçer toplulukların ekonomileri, ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz olması nedeniyle yerleşik topluluklarla ticaret yoluyla mal değişikliği yapmak ya da savaş yoluyla yerleşik toplulukların mallarına sahip olmak istemiştir.
- Konar-göçerler ile yerleşik topluluklar arasındaki savaşlarda genellikle konar-göçerler üstünlük sağlamıştır.

3.4. KANUNLAR GELİŞİYOR

- İlk siyasi oluşumlarda, devlet ve toplum hayatının düzen ve disiplinle yürütülmesi için her türlü hukuki iş, gelenek hâline gelmiş kurallara göre düzenlenmiştir.
- Örf ve âdetlerden oluşan geleneksel hukuk kuralları yazılı hâle getirilmiştir.
- Roma İmparatorluğu'ndaki hukuk kuralları da benzer şekilde gelişmiştir.
- Roma şehrinin kuruluş tarihi olarak kabul edilen MÖ 753 yılından Doğu Roma İmparatoru Justinianus'un (Jüstinyanus) 565 yılında ölümüne kadar geçen sürede Roma ve egemenliği altındaki ülkelerde uygulanmış olan hukuka Roma Hukuku denir.
- Roma Hukuku, bugünkü Avrupa ülkelerinde uygulanan hukuk sisteminin temelini oluşturur.
- Roma hukuk sisteminin ilk basamağı "12 Levha Kanunları"dır.
- Justinianus Kanunları madde madde yazılmamış, belli olaylar için verilmiş somut örneklerle kanun maddeleri anlatılmıştır.
- Hukuk kurallarında ilk defa kamu ve özel hukuk ayrımı yapılmıştır.
- Özellikle aile, kişi ve miras hukuku konularındaki düzenlemeler, günümüz medeni hukukunun temelini teşkil eder.
- Justinianus'un hazırladığı kanunlarda toplumun en küçük birimi olan aile kurumu ve evlilik konusu dinî bir temele oturtulmuştur.
- Justinianus Kanunları'nda suç ve ceza sisteminde suçluyu arındırma, iyileştirme ve korkutma amacı vardır.
- Bu kanunlarda hapis cezası uygulaması yoktur ve bunun yerine suçluların manastırlara kapatılması tedbirine başvurulmuştur.

-Manastırlar, insanları cezalandırma yeri değil muhafaza ve kontrol altında tutma yerleri olarak kabul edilmekteydi.

-Suçun mahiyetine göre suçlulara, taş ocaklarında ve madenlerde ömür boyu zorunlu çalışma ve sürgün cezası verilmiştir.

-Adam öldürme gibi suçlarda ise sürgün, servete el koyma gibi cezalar da uygulanmıştır.

-Moğol İmparatorluğu'nun hukuk ve askerlik işlerini düzenleyen kanunlara "Cengiz Han Yasası" veya "Büyük Yasa" denilmiştir.

-Cengiz Han Yasası, nesilden nesile aktarılan Türk ve Moğol törelerinin yazılı hâle getirilerek düzenlenmiş şeklidir.

-Cengiz Han, kağan seçildiği 1206 yılı kurultayında bu kurallara bazı ilaveler yapmış ve bunları resmen yürürlüğe koymuştur.

- Otuz üç defter hâlinde düzenlendiği varsayılan bu yasalar, İslamiyet'i kabul eden Moğol hanedanları tarafından da uygulanmıştır.

-Devlet ve toplum hayatının düzenli bir şekilde ilerlemesi, uygulamaya konulacak hukuk sistemi ile gerçekleşebilir.

-Tarih boyunca hukuk kuralları da gelişmiştir.

-Böylece evrensel hukuk ilkeleri doğmuş fakat bu kanunlar tüm toplumlar tarafından aynı şekilde uygulanmamıştır.

-Roma İmparatorluğu'nun eski gücünü kaybetmesi ile Orta çağ'da Avrupa'da feodal siyasi yapılar ortaya çıkmıştır